

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Høimesse-Psalmer til Kirkeaarets Helligdage af B. S. Ingemann

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Høimesse-Psalmer til Kirkeaarets Helligdage af B. S. Ingemann", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University.
Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1825_422_3-intro-shoot-idm142.pdf (tilgået 20. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Kirkepolitiske forhold i 1825

Teologiske kampe

I de samme dage i slutningen af august 1825, hvor Grundtvig sendte Ingemann sin mening om *Høimesse-Psalmer*, var han ved at forberede et angreb på de rationalistiske strømninger i statskirken, som han mente mistolkede kristendommens centrale indhold og svigtede de gammeldags troende. Gennem sin såkaldte 'mageløse opdagelse', der havde været undervejs siden foråret 1824, havde han fået en forståelse af, at grundlaget for kristendommen ikke umiddelbart skulle findes i Bibelen, men i det fællesskab, som menigheden til alle tider har haft gennem den mundtlige overlevering af den apostolske trosbekendelse og sakramenterne dåb og nadver. For troende kristne skulle trosbekendelsen ved dåben og indstiftelsesordene ved nadveren være som en nøgle til tolkningen af Bibelen, og de ville kun kunne bruge nøglen eller forstå Bibelen ved Helligåndens hjælp. I det samme brev til Ingemann, hvor han omtalte højmessesalmerne, beskrev Grundtvig det således:

Gud være lovet, at jeg før denne store Time fik Øje paa den Kirkens Klippe, vi med Luther, Gud ske Lov, have bygget paa, men som i mange Aarhundreder dog har været skjult for Menighedens Øje: det er de kristnes oprindelige, altsaa uforanderlige Trosbekjendelse (vore tre Tros-Artikler), som ved Sakramenterne aabenbar [dvs. åbenlyst] har gjort alle Kirkens Gjæringer, og nu er dens Vidnesbyrd (august 1825; Grundtvig & Ingemann 1882, s. 69).

Sit teologiske syn forfægtede Grundtvig offentligt i *Kirkens Gienmæle*, der udkom 5. september. Kampskriftet var rettet mod den teologiske professor H.N. Clausens bog *Catholicismens og Protestantismens Kirke-Forfatning, Lære og Ritus* (1825). Grundtvig betragtede Clausen som en af rationalismens frontkæmpere og angreb ham for at sætte fornuften over åbenbaringen og de troendes vidnesbyrd. Grundtvig var især oprørt over, at Clausen ikke viste agtelse for statskirkens bekendelsesskrifter. Clausen havde nemlig i sin bog foreslået, at man i præsteløftet alene skulle kræve af præsterne, at de holdt sig til Skriften. De øvrige bekendelsesskrifter, heriblandt den apostolske trosbekendelse, var ikke at regne for 'guddommelig' trosnorm. Dette fandt Grundtvig ikke bare problematisk, men ligefrem kættersk. Ud over at være uenig med ham om andre problemstillinger var Grundtvig desuden meget bekymret for, at Clausen i kraft af sin stilling ved universitetet ville komme til at præge de kommende præster med sin 'falske' lære. * Se uddybende om *Kirkens Gienmæle*, den teologiske strid og dens senere følger i indledningen til *Kirkens Gienmæle*.

I deres indbyrdes brevveksling støttede Ingemann Grundtvig i en af kampens centrale problemstillinger: "Hovedsagen selv: den billige [dvs. rimelige] Fordring, at Kirkens Lærere [dvs. præster] maa holde sig til dens Bekjendelse, begriber jeg ikke, at der kan være to Meninger om" (Ingemann til Grundtvig, 3. november 1825; Grundtvig & Ingemann 1882, s. 71). Om Grundtvigs nyvundne syn på trosbekendelsen og sakramenterne forholdt Ingemann sig til gengæld tavs.

Grundtvigs angreb kan ses som del af en bredere kirkekamp fra i hovedsagen gammeldags troende, lutherske kristne mod såkaldte rationalistiske kristendomsopfattelser i statskirken. De rationalistisk prægede retninger havde ikke blot betydningsfulde repræsentanter på det teologiske fakultet, men også i præstestanden, bl.a. Grundtvigs nærmeste foresatte, stiftsprovst H.G. Clausen. De teologisk lærde forkæmpere for den gammeldags tro havde fra marts 1825 fået et forum i *Theologisk Maanedsskrift*, der var redigeret af A.G. Rudelbach og Grundtvig.

Salmebogssituationen

Da Grundtvig udgav sin anmeldelse først i november 1825, var diskussionerne om kristendommen og de kirkepolitiske forhold stadig på deres højeste. For Grundtvig var der en klar sammenhæng mellem den kristendom, statskirken stod for, og den kristendom, menigheden gav udtryk for i sin salmesang i kirken. Efter Grundtvigs mening burde kirkens officielle salmebog og dens salmer vise sand eller ægte kristendom, og det var først og fremmest igennem salmebogen, at den brede befolkning kunne have en aktiv og levende forbindelse til Kristi kirke (s. 161).

Grundtvigs kritik var især rettet mod salmebogen fra den sene oplysningstid, *Evangelisk-kristelig Psalmebog*, der udkom 1798. Salmebogen var blevet til gennem et flerårigt, grundigt forarbejde af en kommission, ledet af den moderate oplysningsteolog, biskop N.E. Balle. Det var kendetegnende for bogens

endelige udformning, at den var disponeret efter emner og temaer, og at alle salmer var gennemredigeret efter samtidens teologiske og æstetiske smag. Eksempelvis var uregelmæssige strofeformer og metrik i salmer fra den ældre danske salmetradition gjort regelrette, og de medtagne salmer af Thomas Kingo og Hans Adolph Brorson var betydeligt ændret i længde, billedsprog og teologiske udsagn. Det var intentionen, at salmerne skulle være forståelige også for ulærde, og at de ud over at være kristeligt opbyggelige skulle fremelske tolerance og andre samfundsmæssige dyder.

* Om salmebogens tilblivelse, indretning og indførelse henvises til Malling 1962-1978, bind 8, s. 281-310. Om Grundtvigs forhold til *Evangelisk-kristelig Psalmebog* kan der læses i Balslev-Clausen 1998.

Da *Evangelisk-kristelig Psalmebog* fremkom, blev det bestemt, at det var op til hver enkelt præst og menighed at beslutte, om de ønskede at følge øvrighedens anbefaling og indføre bogen i sognet. Omkring 1825 var *Evangelisk-kristelig Psalmebog* den mest udbredte i kongeriget undtagen i nogle sogne på landet særligt i Nord- og Vestjylland og der, hvor samtidens religiøse vækkelser var udbredt. I disse områder havde man bibeholdt *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog* eller Kingos salmebog. Denne slidstærke salmebog var ved sin fremkomst i 1699 dels et udtryk for enevældens bestræbelse på at fremme orden og ensretning, dels et tegn på den lutherske, kirkelige ortodoksis ønske om at fremelske den rette tro. Ud af salmebogens 297 numre var de 85 af Kingo, mens 19 var salmer af andre, til dels samtidige forfattere. Resten af salmerne var allerede en del af den danske salmetradition sidst i 1600-tallet, og den daværende redaktion var pålagt at rette så lidt som muligt i de ældre salmer. *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog* var ligesom Kingos egen salmebog til vinterhalvåret, *Danmarks og Norges Kirkers Forordnede Psalme-Bog. Vinter-Parten* (1689), disponeret efter kirkeåret og indeholdt salmer, der var fastlagt til hver af helligdagene.